

SOSYAL GÜVENLİK'TE ULUSLARARASI ÇALIŞMA STANDARDI OLARAK ALMANYA'DA AİLE YARDIMLARI

**Mustafa Çağlar ÖZDEMİR¹
İsmail KARABAYIR²**

Geliş Tarihi: 30 Nisan 2019

Kabul Tarihi: 18 Mayıs 2019

ÖZET

Çalışmanın amacı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından standardize edilmiş dokuz temel sosyal güvenlik riski kapsamında yer alan aile yardımlarının incelenmesidir. Çalışma, Almanya'daki aile yardımları uygulamalarını kapsamaktadır. Literatür taramasına dayalı araştırmada kavrayışsal ilişki zincirleri kurulmuştur. Çalışma sonucunda Almanya'da uygulanan aile yardımlarının ILO standartlarını çocuk parası, çocuk zammı, ebeveyn parası, bakım parası, geçim avansı gibi uygulamalarıyla tam olarak kapsadığı tespiti yapılmıştır. Almanya aile yardımları uygulamaları standartların beklentilerine en uygun işleyişe sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, Aile Yardımları, Sosyal Sigorta Riskleri

¹ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi/ Siyasal Bilgiler Fakültesi/Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Bölümü, cozdemir@sakarya.edu.tr

² Sakarya Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Bilim Dalı, Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, ismail.karabayir@ogr.sakarya.edu.tr

Family Benefits as an International Labour Standard in Social Security in Germany

ABSTRACT

The aim of the study is to examine “the family benefits” covered by the nine basic social security risks standardized by the International Labour Organization (ILO). The study covers family benefits practices in Germany. In the research based on literature review, cognitive relationship chains have been established. As a result of the study, it was determined that the family benefits applied in Germany covered the ILO standards completely with the applications such as child benefit, child allowance, parental allowance, care allowance and livelihood advancement. In Germany, family assistance practices are best suited to the expectations of standards.

Keywords: Social Security, Family Benefits, Social Insurance Risks

GİRİŞ

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Uluslararası Sosyal Güvenlik Teşkilatı (ISSA), sosyal güvenlik kavram ve kapsamının gelişmesi adına çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların sonucu olarak ortaya çıkan parametrelerle sosyal güvenlik kavramına ilişkin evrensel düzeyde standartlar geliştirmektedir. Özellikle sosyal güvenlik kapsamının sınırlı olduğu düşük ve orta gelirli ülkelerde sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesi adına birtakım tavsiyeleri de içine alan bu tür çalışmalar, ülkelerin sosyal güvenlik kapsamını genişletme girişimlerine yardımcı olmakta ve bu alanda ülkelere rehber olma niteliği taşımaktadır (Altıntaş C, 2014:35).

Aile yardımları, ILO'nun 28.06.1952'de kabul edilen 102 sayılı Sosyal Güvenlik Sözleşmesi (Asgari Standartlar)'nde yer alan dokuz temel uluslararası sosyal güvenlik standartlarından biri olarak yer almaktadır.

Avrupa'da Almanya ile ilk adımları atılan aile yardımları çalışmaları ve uygulamaları diğer ülkeler tarafından örnek teşkil etmiş ve bu doğrultuda benzer uygulamalar gerçekleştirilerek gelişim göstermiştir. Aile yardımlarının belirli bir düzeye erişmesi bu alana hassasiyetle yaklaşan Avrupa ülkelerinin özellikle sosyal güvenlik konusunda geliştirmeye yönelik attığı adımlar açısından etkisi oldukça önemli olmuştur. ILO sözleşmeleri ile sosyal güvenlik anlayışının tüm Dünya ülkeleri tarafından benimsenmesi bu etkinin en önemli getirisi olmuştur (Aydos, 2014: 7).

Bu çalışmada ILO uluslararası sosyal güvenlik standartları, aile yardımları kavram ve kapsamı, Almanya'da aile yardımı uygulamaları ve yasal düzenlemeler incelenmiştir.

1. ILO ULUSLARARASI SOSYAL GÜVENLİK STANDARTLARI

Sosyal güvenlik normları, ILO' nun 102 No'lu Sözleşmesi' nde ifade edilen sosyal güvenlik maddeleridir. Bunlar; Aile Yardımları, Analık, Meslek Hastalıkları, Ölüm, Malullük, İhtiyarlık, İş Kazası, Hastalık ve İşsizlik olarak dokuz madde halinde kabul etmiştir (ILO 102 No'lu Sözleşme).

2. AİLE YARDIMLARI KAVRAM VE KAPSAMI

Sosyal güvenlik stratejileri açısından aile kavramı günümüzde önemli bir değişim içinde bulunmaktadır. Toplumdaki boşanma sayılarının artması, tek çocuklu ailelerin çoğalması, geniş aile kavramından çekirdek aileye doğru

yaşanan değişim ve bununla eş değer olarak artan yeni yardım türleri, sosyal güvenlik harcamalarının kapsamının değişmesine neden olan önemli demografik gelişmelerdir (Steck, 2009: 14).

Ülkelerdeki doğurganlığın azalması ile birlikte çocuk sahibi olmayan aileler çoğalmakta ve çocuğun bakımını üstlenmede tek yetişkin olarak yer alma sayılarında da ciddi artışlar söz konusudur. Türkiye'de 1990'da boşanma sayısı 25 bin 712 iken, 2018'de 128 bin 411'e çıkmıştır (TÜİK, 2018). Bu yönüyle bakıldığında yalnız yaşayan anne oranı kritiktir. Bir çocuklu ailelerde her 10 aileden 9'unda ailenin sorumluluğunu üstlenen kadındır. Avrupa Birliği ülkelerinde ise bir çocuklu ailelerin %85'inde anne, çocukların sorumluluğunu almaktadır. Söz konusu istatistikler evlilik harici çocuk sahibi olunması, boşanmaların ya da ayrı yaşayan kadınların oranının yüksek olduklarını göstermektedir (Kurtulmuş, 1998, 10).

Daha önceki aile kavramı değerlendirildiğinde birden fazla kuşağın birlikte ve kırsal kesimde yaşadığı bu geniş aileler, tüm aile bireylerinin bir arada çalışarak, üretime katkıda bulunduğu topluluklardır. Günümüz çekirdek aileleri ise, şehirlerde var olmuş ve üretim şartlarına bağlı birimlerdir. Bu nedenlerle aile bireyleri, çalışma hayatının aile dışında yer alması ile ilişkili olarak bağımsız insanlar olmaya başlamıştır. Söz konusu koşullar, şehir hayatına göre dönüşüme uğramış, insanlar üretime direkt katkıda bulunarak bağımsız bir şekilde sosyal güvenlik sisteminin üyesi olmuşlardır (Bosco ve Hutsebaut, 1996:137; Chassard, 1995: 64). Böylece hayata dair risklere karşı insanların kişisel sorumlulukları oluşmuştur. Aile kavramı sadece refahın yükseltilmesi zorunlu bir oluşum olmaktan çıkmıştır. Aile bütüncül olarak değerlendirilmekten ziyade, bireysel ve özel risk grupları bazında hizmetlerin geliştirilmesi yönünde bir eğilim söz konusu olmuştur (Çoban ve Özbesler, 2009: 34).

Parasal daralmaların yaşanması ile ekonominin kötü olduğu zamanlarda ortaya çıkan sosyal yardımların bütçeye getirdiği yükü, işsizlik oranlarının yükselmesi, fakirlik ile birlikte sosyal güvenlik stratejilerinin, toplumdaki tüm aileleri kapsama altına almak yerine risk barındıran engelli, yaşlı, fakir ve tek ebeveynli aileler gibi özel birimlere eğildiği ifade edilebilir. Bu süreçte, çocukların gelişiminde aileye getirilen masrafların sosyalleştirilmesi düşüncesiyle yetişkinlerin güvence altına alınması ve

desteklenmesi bağlamında sosyal güvenlik, gelir sağlayıcı aile yardım sistemi ve istihdam ortaya çıkmıştır (Aile ve Sosyal Araştırmalar G.M., 2006: 4).

Aileyi kapsayan destek ve yardımlar, teknoloji ve sanayinin bir sonucu olarak alışagelmış ailenin yapısının dönüşmesi ve bağımlı iş görmenin yayılması gibi sebeplerle sosyal bir zorunluluk olmaktadır. Orta sınıfa ait refah düzeyinin azalması gibi durumlar yoksulluğu engelleyici politikaların ve tedbirlerin bu sınıfa yayılmasını, aileyi destekleyen politikalarda çocukların riskler açısından güvence altına alınması gibi düşünceleri gündeme getirmektedir (Kurtulmuş,1998: 7).

Refah devletlerin stratejilerinde söz konusu aile yardımları ise, genellikle ülkenin, direkt ya da dolaylı bir şekilde, aileye dair belirlediği bütün politika, karar ve uygulamaları içinde barındıran geniş kapsamlı faaliyetler bütünüdür (Songül, 2010: 7). Aile yardımları direkt olarak aileyi temel alan ve istenen hedeflere ulaşmak için tasarlanmış stratejilerdir. Sonuçları itibarıyla aile üzerinde önemli etkilere sebep olabilmektedir. Aile yaşantısını destekleme, sürekli gelir ve istihdam sağlama, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca ailesi olmayan bireyler için yerini alabilecek aile dışı birimleri oluşturmaya dair hizmetlerde söz konusudur (Songül, 2010: 13).

“Uluslararası Sosyal Güvenlik Teşkilatı (ISSA)”, aile hayatını kapsayan limitli şartlara bağlı verilen özel bir destek olarak aile yardımlarına dair stratejileri tanımlamaktadır. Ayrıca ailelerin yeterli yaşam koşullarını koruyabilmeleri ve gelişimleri amacıyla ihtiyacı olan olanakları sağlayıcı ayni veya nakdi imkanlar şeklinde ifade etmektedir (Seyyar ve Oğlak, 2004: 737).

Ülkemizin 1952’de çeşitli maddelerini kabul ettiği “ILO’nun 102 No’lu Sözleşmesi’nin 40’inci maddesinde” aile yardımları “yardım yapılacak hal, mevzuatla tayin olunacağı şekilde, çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti” şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu yasada çalışanların sigortalanması telkin edilmiş ve riskler bazında aile yardımları, iş kazası, analık, hastalık, işsizlik, malullük, meslek hastalığı, ihtiyarlık, ölüm sigorta kolları tespit edilmiştir (www.ilo.org, Erişim tarihi: 05.03.2019).

Sosyal güvenlik stratejileri aileyi temel alan ve güçlendirmeye dair uygulamalar içinde en efektif olan politikalardır. Aile ve bireylerinin korunması ve desteklenmesi gelişmiş devletlerin birçoğunda resmi politika

olarak kabul edilmekte ve en efektif araç olan sosyal güvenlik politikaları uygulanmaktadır (Kurtulmuş, 1998: 14). Aile yardımları, yeniden gelir dağılımında önemli bir faktördür ve özellikle çocukların aile içinde güvence altına alınması açısından etkin bir rol almaktadır (Lee, 2007: 23- 24).

Sosyal güvenlik sistemi kapsamında aile yardımlarının finanse edilmesini ön gören iki önemli sebep yer almaktadır. Birincisi, kadınların iş hayatında yer alabilmesi ve çocuk sahibi olabilmesine imkân tanıyan dengeleyici bir araç olabilmesidir. Böylece kadına dair aktif çalışma stratejileri ile birlikte devam ettirilebilecek ve ailelerin iktisadi manada aleyhine işleyen sürece yön verebilmesi mümkün olacaktır. İkinci neden ise, yoksulluk ile mücadelede gelirin yeniden dağılmasında dair uygulamaları içeren aile yardım politikaları, risk altında olan ailenin, asgari bir gelirle güvence altına alınması ve bütüncül olarak ailenin korunmasını amaçlamaktadır (Prud'homme, 2004: 8). Aile, sosyal devlet yapısında çekirdek birim olarak görülmüş, iş görenlerin güvenceleri değerlendirilirken, insanlara yönelik sosyal yardım uygulamalarında aile bireylerinin refahının yükseltilmesi temel alınmıştır (Çoban ve Özbesler, 2009: 34).

Teknolojinin gelişimi ve sanayileşmenin sonucu olarak meydana gelen demografik değişim, gelişmiş devletlerde doğum oranlarının azalmasına ve yaş ilerlemiş nüfusun toplum içerisindeki oranının artmasına sebebiyet vermiştir. Yaşı ilerleyen bireylerin ülkeye ekonomik ve sosyal güvence yönüyle etkisi negatiftir. Bu olumsuz sürecin durdurulması ve tekrar genç bir nüfusun sağlanması amacıyla çalışmakta olan kadınların çocuk sahibi olmaları teşvik edilmektedir. Bu amaçlarla da ailelere çeşitli yardımlar yapılmaktadır. Bununla birlikte, gelir dağılımlarındaki adaletin sağlanması ve yoksulluğun önüne geçilmesi amacıyla aile yardımları hayata geçirilmektedir (Şentürk, 2015: 103).

Finansman açısından aile yardımları devletlerin politikalarına göre farklılık göstermektedir. Bu yardımlara kimi ülkeler primler ve devlet katkısı ile finansman sağlarken kimileri de vergilerle finansman sağlamaktadır. Ülkemizde aile yardımı niteliği taşıyan çeşitli yardımlar söz konusudur ama resmi olarak gerçekleştirilen bir aile sigortası kolu yer almamaktadır. Fakirlik ve gelir eşitsizliğinin engellenmesinde, ülke huzurunun yerine getirilmesinde sosyal güvenlik sistemi faaliyetleri kritik bir öneme sahiptir. Türkiye'de bu

faaliyetlere dair kurumlarla birlikte çeşitli hukuki düzenlemeler hayata geçirilmiştir. SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) sosyal sigorta uygulamaları için, ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı), sosyal yardımlar amacıyla kurularak gerekli faaliyetlerin icrasında etkinlik sağlanması hedeflenmiştir (Zengin ve ark., 2012: 140).

Ülkemiz, 1974'te İLO' nun "102 No'lu sözleşmesini kısmen kabul etmiştir. 1999'da ise, yine aynı sözleşmede mevcut işsizlik sigortası uygulaması kanunlaşarak faaliyete geçmiştir. Aile sigortası Türkiye'de resmi olarak uygulanmamakta ancak aile yardımı olarak kabul edilebilecek birçok yardım yerine getirilmektedir (www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377270/lang--tr/index.htm, erişim tarihi: 08.03.2019).

Şartlı Nakit Transferi: Ülkemizdeki sosyal uyumun artırılması ve fakirliğin azaltılması amacıyla çabalar artarak sürmektedir. Ülkemizin Dünya Bankası tarafından da finansal yönüyle desteklenen 2001 krizine yanıt olarak Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) hayata geçirilmiştir. Bu proje ile birlikte krizin fakir ailelere olan etkilerini azaltmak, halihazırda sosyal güvenlik uygulamalarını genişletmek ve güçlendirmek hedefleri doğrultusunda tasarlanmıştır. SRAP çerçevesinde Şartlı Nakit Transferi Programı amaçlar doğrultusunda başlatılmıştır. Fakirlere yönelik eğitim ve sağlık hizmetlerine olan talepleri desteklemek amacıyla, olumlu davranış değişikliği koşuluna bağlı olarak Şartlı Nakit Transferi Programı sürekli nakit transferleri sunmaktadır. Çocuklara ve ailelere Şartlı Nakit Transferi Programı çerçevesinde şartlı sağlık, gebelik ve eğitim yardımları yapılmaktadır (Çoğurcu ve ark., 2012: 5).

Şartlı eğitim yardımı: En yoksul %6'lık diliminde olan ailelerin eğitim çağındaki çocuklarının okul kayıtlarının yapılabilmesi, eğitimi devam eden ilk ve ortaöğretim düzeyindeki çocuklarınsa en az %80 devam yüzdesiyle eğitim hayatlarını sürdürmeleri şartı ile ailelere nakden kişi başı yardım etmektedir. Nakdi yardım miktarı ilk okula giden erkek çocuklar için aylık 35,00 TL, kız çocuklar için 40,00 TL, orta okula giden erkek çocuklarda 50,00 TL, bayan çocuklar için 60,00 TL'dir. Ödenen bu miktarlar eğitim dönemi boyunca aylık olarak yapılmaktadır. 2 milyona yakın öğrenciye şartlı eğitim yardımı yapılmış olup, eğitim yardımı yapılan öğrencilerin ailelerine yarım milyara yakın kaynak aktarılmıştır. Okula giden çocuklara bu vesileyle yardım etmeyi hedeflemektedir. Yapılan bu yardımlar neticesinde çocukların

devamsızlık oranını azaltarak okula gitmeleri sağlanmaktadır (Kayam, 2014: 25).

Şartlı Sağlık Yardımı: Şartlı nakit transferi programı kapsamında, yoksulluk sınırı altında bulunan ailelere 0-6 yaş grubu içerisinde yer alan çocuklarını düzenli aralıklarla sağlık kontrolüne getirmeleri şartı ile bu ailelere nakit para transferi yapılmaktadır. İlk olarak yalnızca 0-6 yaş grubundaki çocuklara uygulanmaktaydı. Fakat 2005 tarihinden sonra doğum yapan anneler ve hamile kadınlar için de uygulanmıştır. Çocuklara yapılan sağlık kontrolleri yaşlara göre değişiklik göstermektedir. Bu sağlık kontrollerinin 0-6 ay arasındaki bebek için her ay, 6-12 ay arası bebekler için 2 ayda bir, 1-6 yaş arasındaki çocuklar için ise 6 ayda bir yapılması gerekmektedir. Hamile kadınlar için sağlık kontrolleri doğum yapacağı tarihe kadar en az 2 kez yapılmalıdır. Şartlı sağlık yardımları neticesinde yapılan yardımlar annenin, anne hayatta değil ise babanın hesabına yatırılmaktadır. Yapılan bu ödemeler bebek 1 yaşına gelene kadar 2 ayda bir, 1 yaş- 6 yaş döneminde 6 ayda bir olacak şekilde yapılmaktadır (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/saglik-yardimlari>, Erişim tarihi: 10.03.2019).

Hamile kadınlar için yapılan bu nakdi ödemeler ise hamilelik dönemi içerisinde gittikleri 2 sağlık kontrolü için 1 ödeme, doğumun hastanede yapılması durumunda bir kez olmak üzere doğum yardımı, doğumdan sonraki 2 aylık dönem için ise çocuk yardımı yapılmaktadır. Şartlı sağlık yardımı 2019 tarihi itibari ile, çocuklar için aylık 35,00 TL, hamile kadınlar için aylık 35,00 TL, ayrıca doğumun hastanede yapılması durumunda bir defaya mahsus 75,00 TL ve doğumdan sonraki 2 aylık 35,00 TL nakdi olarak yapılmaktadır. 1 yıllık süre boyunca yaklaşık olarak 1 milyon çocuğa sağlık yardımı yapılabilmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalara göre yine 1 yıllık süre kapsamında yoksulluk sınırında bulunan ve doğum yapan 37 bin hamile kadına doğum yardımı yapılmıştır. Yine araştırmalar gösteriyor ki 1 yılda düzenli aralıklarla kontrole giden hamile kadın sayısı 88 bin olup bu kadınlara toplamda 285 milyon TL şartlı sağlık yardımında bulunulmuştur (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/saglik-yardimlari>, Erişim tarihi: 10.03.2019).

Asgari Geçim İndirimi: Asgari geçim indirimi, maaşlı olarak çalışan bireylerin ellerine geçen gelirin belirli bir miktarının vergiden muaf tutulması kapsamında '193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 32 nci maddesinde' yer almaktadır. Bu kanun kapsamında gelir vergisinden muaf olacak kişinin kendisi, eşi ve çocukları için bazı oranlar belirtilmiştir. Bu oranlar çalışan bireyden alınmış olan vergiden ne kadarından muaf olduğu tespit edilip, kalan tutarların aylık düzenli olarak çalışan bireye ödenmesi sureti ile belirlenir. Bu madde kapsamında çalışan bireyin çocuğunun olması yapılacak iade miktarında önemli bir unsurdur. Yani devlet çalışan bireylere çocuk sayıları kadar bir vergi muafiyeti getirmektedir. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki bir yıllık askeri geçim indirimi kapsamında çocuk başına yapılan indirim 2 çocuğa kadar 13,52, 2 çocuktan daha çok çocuk için ise çocuk başına 9 TL'dir. Eğer anne ve baba her ikisi de çalışıyorsa çocuk başına ödenen tutar sadece eşlerden birine ödenmektedir (Şentürk, 2015: 111).

Devlet Memurları İçin Aile ve Doğum Yardımı: Kamu personeli olması nedeniyle yapılan aile ve doğum yardımlarına ilişkin unsurlar '657 Sayılı Kanun'da yer almaktadır. '657 Sayılı Kanun'un 202'nci maddesinde' evli olan devlet memurlarına bu yardımın yapılacağı belirtilmektedir. Yapılacak bu yardımın tespit edilmesinde, evlatlarından her biri için 250 gösterge miktarının, çalışmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan ücret almayan eşi için 2131 gösterge miktarının aylık olarak belirlenen maaş katsayısı ile çarpılması neticesinde bulunan rakamın işleme alınacağı belirtilmektedir (657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, Erişim tarihi: 10.03.2019).

Aile yardımı, memurlara her ay maaşları ile birlikte yatırılmakta olup, eşlerden her ikisinin de memur olması durumunda sadece erkeğe aile yardımı ödenmektedir. Memurlara eşleri için yatırılan aile yardımı eşinden boşanma ya da eşinin ölmesi durumunda ödenmez. Memurlara doğum yardımı da ödenmektedir. Doğum yardımı kapsamındaki düzenleme '657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 207'nci maddesinde' yer almaktadır. Madde kapsamında, devlet memuru olup çocuğu doğan bireye, 2500 gösterge miktarının aylık katsayısı ile çarpılması sonucu ortaya çıkan rakam doğum yardımı olarak yatırılır. İki eş de memursa sadece babaya ödenir. Anne veya babadan birinin iş akdi gereği yapılan doğum yardımı miktarı daha fazla ise, memur olan bireye ayrıca doğum yardımı ödeneği yapılmaz, daha düşük ise sadece aradaki

fark kadar ödeme yapılır (657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, Erişim tarihi: 10.03.2019).

Devlet memuru olan bireylere 2019 yılı itibari ile 0-6 yaş çocuklar için çocuk başına her ay yaklaşık 65,20 TL çocuk yardımı yapılmaktadır. Ayrıca doğum yardımı olarak da yine 2019 verilerine göre, ilk çocuğa 300,00 TL, 2. çocuğa 400,00 TL, şeklinde ödenmektedir. Yaşlanma probleminin üstesinden gelebilmek, doğurganlık hızını arttırabilmek adına çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Yapılan bu düzenlemeler kapsamında doğum yardımının 1 yıllık maliyeti "Türkiye İstatistik Kurumu" tarafından hesaplanmış ve bu oranın yarım milyar liranın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Yapılan hesaplamaların sonrasındaki yıllarda çocuk sayısında azalma olması sebebiyle maliyette de bir azalma görülmüştür. Ülkemizde aile ve çocuk yardımlarına bakıldığında asıl amacın çocuğu teşvik etmek ve sağlıklı nesiller dünyaya getirebilmek için yapıldığı görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Eğitim Yardımı: "5434 sayılı kanunun Ek 79 uncu maddesinin altıncı fıkrasında yer alan "şehit ve malullerin çocuklarına; ilk okul öğrencileri için (1250), lise öğrencileri için (1875) ve yüksek öğretim öğrencileri için (2500) gösterge miktarının memurun maaş katsayısı ile çarpımı neticesinde ortaya çıkan miktar kadar her ay eğitim ve öğretim yardımı ödenir. Bu yardımlar 'yıl içerisinde bir kez olmak şartı ile ve o dönemde öğrenci olduklarını gösteren öğrenci belgesi ile müracaat etmeleri sonucu, talep ettikleri yılın Eylül ayında geçerli olan memurun maaşının katsayısına göre hesaplanarak başvurdukları ay içerisinde ödenir' hükmü ile yatırılır. Bu hüküm çerçevesinde 2018 verilerine göre öğrencilere yıllık; ilköğretim öğrencileri (1-8. Sınıflar) için 1.769,10 TL, lise öğrencileri için: 2 bin 653,65 TL, yüksek öğretim öğrencileri için: 3.538,20 TL ödenecektir (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5434.pdf>, Erişim tarihi: 11.03.2019).

Kreşte Ücretsiz Bakım: "30.04.2015 tarihli ve 29342 sayılı" Resmi Gazete'de yayınlanan "Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri İle Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmeliğin 50 nci maddesi"nde 'kurumların kapasitelerinin %3'ü, il müdürlüğü tarafından belirlenen çocukların ücretsiz olarak faydalanabilmeleri için ayrılır' hükmü

yer alır. Yine bu yönetmelik kapsamında; ekonomik durumları ne olursa olsun tüm şehit ve gazi çocukları, ‘Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı kurumlarda yaşayan koruma altındaki çocuklar, cezaevlerinde olup tutuklu bulunan kadınlar ile birlikte yaşayan çocuklar, maddi durumu yerinde olmayan ailelerin çocukları ile maddi sıkıntı çeken anne ya da babası ölmüş çocuklar, aile bireylerinden biri ile yaşayan çocuklar, engelli ebeveyni olan çocuklar, kadın sığınma evinde kalan ya da boşanan kadınların çocuklar ücretsiz olarak yararlanabilecektir.

Doğum Yardımı ve Çeyiz Hesabı: “07/04/2015 tarihli 29319 sayılı” Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6637 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 16’ncı maddesinde” her Türk vatandaşına doğum yardımı yapılması yasalaştırılmıştır. Yasada “Türk vatandaşlarına, canlı doğan birinci çocuğu için 300,00 TL, ikinci çocuğu için 400,00 TL, üçüncü ve sonraki çocukları için 600,00 TL doğum yardımı yapılır” hükmü yer almaktadır. Yapılacak bu yardım “Türk vatandaşı olan anne ya da babaya, her ikisinin de Türk vatandaşı olması durumunda anneye ödenir” ibaresi yer almaktadır. (T.C. Resmi Gazete, sayı: 29319, tarih:07.04.2015).

Yasada doğum yardımı, herhangi bir sigorta kuruluşuna kayıt olup olmamasına bakılmaksızın tüm herkese yapılacağı belirtilmiştir. Bu yardımın ödenmesi kapsamında “10 uncu Kalkınma Planı çerçevesinde hazırlanan Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Eylem Planı’na atıfta bulunulmuştur. Bu plan kapsamında bu tarz yardımların devam edeceği bildirilmiştir. ‘Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Eylem Planı’nda Türkiye’nin ekonomik açıdan ve sosyal bakımdan gelişmesine destek olmak adına dinamik nüfusun korunabilmesi, aile yapısının güçlendirilmesi ve böylece sosyal refah ve sosyal sermayenin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Bu plan; ailenin refah düzeyinin korunması ve ailelerin birliğinin güçlendirilmesi, nesiller arası dayanışmanın kuvvetlendirilmesi, iş ve aile yaşamının birlikte uyum içinde yürütülmesinin sağlanması, toplam doğurganlık eğrisinin yenilenme oranının artırılması olmak üzere 4 amaçtan oluşmaktadır.

3. ALMANYA'DA AİLE YARDIMI UYGULAMALARI

Avrupa'da Almanya ile ilk adımları atılan aile yardımları çalışmaları ve uygulamaları diğer ülkeler tarafından örnek teşkil etmiş ve bu doğrultuda benzer uygulamalar gerçekleştirilerek gelişim göstermiştir. Aile yardımlarının belirli bir düzeye erişmesi bu alana hassasiyetle yaklaşan Avrupa ülkelerinin özellikle sosyal güvenlik konusunda geliştirmeye yönelik attığı adımlar açısından etkisi oldukça önemli olmuştur. ILO sözleşmeleri ile sosyal güvenlik anlayışının tüm Dünya ülkeleri tarafından benimsenmesi bu etkinin en önemli getirisi olmuştur (Aydos, 2014: 7).

Sosyal devlet ilkesini benimsemiş ve bu durumu anayasalarının 20. maddesinin birinci fıkrasında belirten Almanya çeşitli aile yardımları uygulamalarına sahiptir. Bu doğrultudaki uygulamaları ile örnek teşkil eden Almanya özellikle ebeveynlere ödediği çocuk parası yardımları ile dikkat çekmektedir. Bu ödemeler peşin olarak ödenen vergiler ile gerçekleşmektedir. Federal İş Kurumu yetkisinde ailelere ödenen çocuk parası yardımının yanı sıra çocuk zammı adı altında devletin sosyal yardımına ihtiyacı olan ailelerine yapılan ödeme mevcuttur (Albayrak, 2014: 37).

Aile yardımları doğrultusunda yapılan bir diğer ödeme olan aile parasıdır. Aile parası yeni çocuğu olan ebeveynlere sağladığı büyük katkıdan dolayı oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra Almanya, "Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı" tarafından kendi çocuğunu yetiştiren ve büyüten ailelere ödenen bakım parası ile çocuğunu yalnız büyüten ve nafaka ödemeleri düzensiz olan ebeveynlere kamu kaynaklarından ödenen geçim avansı adı altında yardımlar sağlanmaktadır (Albayrak, 2014: 40).

3.1. Çocuk Parası

Aile yardımları kapsamında sağlanan çocuk parası "Gelir Vergisi Kanunu'na göre ödenmektedir. Bu haktan Almanya'da yaşayan ve daimî ikameti olan başka ülke de yaşayıp Almanya'da gelir vergisi ödeyen Almanlar ile oturma izniyle ikamet eden yabancılar yararlanabilmektedir. Bunlara ek olarak oturma iznine bakılmaksızın İsviçre vatandaşları ile serbest dolaşım hakkından yararlanan ülkeler bu haktan yararlanabilmektedir (Familienkasse, 2013:6).

Federal Çocuk Parası Kanunu'na göre yurtdışında yaşamlarını idame ettiren ve gelir vergisine tabi olmayan kişiler de Alman sosyal güvenlik kaydının bulunması, ülkenin kalkınma programları kapsamında çalışan olması, Alman hükümleri kapsamında emekli aylığı alması, Avrupa Birliği üyesi bir ülke de ikamet etmesi gibi şartlar aranmakta ve bu doğrultuda çocuk parası yardımı ödenmektedir (Familienkasse, 2013:7).

Türkiye ile Almanya Arasında İmzalanan Sosyal Güvenlik Anlaşması: Türkiye ile Almanya arasında yapılan sosyal güvenlik anlaşması kapsamında Almanya'da işsizlik sigortasına tabi işte çalışan kişilere çocuk parası ödenmektedir. Ayrıca yine bu anlaşma kapsamında gelire bağlı aile parası, işsizlik parası, hastalık ve analık parası gibi yardımlardan faydalanabilmektedirler (Familienkasse, 2012:1).

3/80 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı: Türkiye ve Almanya arasında yapılan anlaşma ile 3/80 sayılı ortaklık konseyi hükümleriyle oturma ve çalışma izni olmayan kişilere de çocuk parası ödenmektedir. Karar doğrultusunda İşsizlik Sigortası Kanunu kapsamında işsizlik parası alanlar veya Kanuni Emeklilik Sigortası tarafından kendileri için emeklilik aylığı ödenmekte olan kişiler bu yardımdan faydalanabilmektedir (Familienkasse, 2012:1).

1953 Tarihli Geçici Avrupa Antlaşması: En az altı ay Almanya'da ikamet eden Türk vatandaşları Geçici Avrupa Sosyal Güvenlik Antlaşması kapsamında çocuk parası alabilmektedir. Bu süreçten önce yapılan talepler sosyal güvenlik anlaşması ile konsey kararı doğrultusunda değerlendirmeye alınmaktadır (Familienkasse, 2012:1).

Çocuk parası, çocuğun Almanya'da yaşıyor veya daimî ikameti bulunuyor olması doğrultusunda vatandaşığa bakılmaksızın ödenir. 18. yaşını doldurana kadar; öz çocuklar ve evlat edinilen çocuklar, başvuruda bulunan kişinin eşinin çocukları (üvey çocukları), başvuruda bulunan kişinin torunları, bakıcı aile olarak bakımını üstlenmek üzere alınan çocuklara kanun bağlamında ödeme yapılmaktadır (Familienkasse, 2013:8).

Çocuk parasının ödenmesinin şartı başvuru yapan kişi veya kişilerin çocuğu ile daimî olarak aynı evi paylaşması ve tüm bakımlarının taraflarından sağlanıyor olmasıdır. Bu hususta muhtarlıkta ki adres kayıtları baz alınmamaktadır. Ayrıca dönemsel olarak bakılan çocuklar için çocuk parası

talep edilememektir. Üvey çocuk ve torunlar içinde beraber yaşayan ve bakımını üstlenmiş olan ebeveynlere çocuk parası ödenmektedir (Familienkasse, 2013:8).

Çocuk parası hakkı çocuk 18 yaşını dolduruncaya kadar kısıtlamasız olarak devam etmektedir. Ayrıca 18 yaşını doldurmuş fakat henüz çalışmayan kişiler 21 yaşına kadar çocuk olarak kabul edilmekte ve ödeme hakkı devam ettirilmektedir. Bununla beraber mesleki eğitimlerine devam eden kişilere de 25 yaşına kadar çocuk parası ödenir. Çocuk parası yardımını, Federal Çocuk Parası Kanunu'na ebeveynlerini kaybetmiş yetim çocuklar kendileri başvurmaları durumunda göre alabilmektedirler (Bundesagentur für Arbeit, 2013: 38).

Mesleki Eğitime Devam Edenler: Meslek eğitimine devam eden kişilere ödenen çocuk parası meslek liseleri, yüksekokul ve meslek yüksekokullarında eğitim gören kişileri kapsamaktadır. Bu hak çocukların ileride icra edecekleri meslek için bilgi ve tecrübe kazanarak fayda sağlaması için ödendiğinden çocuğun meslek eğitiminin ileride ki mesleği ile örtüşmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yaş şartını sağlamış bile olsa bu haktan faydalanamamaktadır. Çocuk parası eğitim süresi boyunca kazanılan bir haktır, iki öğrenim dönemi arasında ki dört ayda dahil olmak üzere ödeme devam etmektedir. Bu dört aylık geçiş süreci askerlik ve sivil hizmetleri de kapsamaktadır. Ancak eğitim süresi tamamlandığında ödeme de kesilmektedir. Bunun yanı sıra meslek eğitimine hastalık veya analık sebebiyle ara veren hak sahiplerine çocuk parası ödenmesi yine de devam eder (Bundesagentur für Arbeit, 2013: 38).

İşsiz Çocuklar (Gençler): Federal Çocuk Parası Kanunu'nun 2. Maddesinin 2. fıkrası doğrultusunda 18 yaşını doldurmuş fakat henüz iş bulamamış 21 yaş altında olan işsiz çocuklara çocuk parası ödenmektedir. Bu hakkı edinebilmesi için çocuğun hiçbir işveren kurumda kaydının bulunmaması ve Alman İş Kurumunda işsizlik kaydının bulunması gerekmektedir. Eş anlatımla kişinin bu haktan faydalanabilmek için kişinin mutlak anlamda çalışmıyor ve iş arayan olarak kaydının olması gerekmektedir (Bundesagentur für Arbeit, 2013: 38).

Meslek Eğitim Bulamayan Çocuklar (Gençler): Bazı durumlarda 18 ile 25 yaş arasında olan kişiler istedikleri meslek doğrultusunda uygun bir eğitim olanağı bulamamaları durumunda çocuk parası ödenmeye devam edilmektedir. Ödemenin kesilmemesi için kişinin kendisi için uygun olan eğitim yerini aradığını kanıtlayabilir şekilde belgelendirmesi gerekmektedir (Bundesagentur für Arbeit, 2013: 39).

Gönüllü Olarak Sosyal veya Çevre Çalışmaları Yapan Çocuklar (Gençler): Ülke içinde veya dışında yapılacak ve “Gönüllü Hizmet Veren Gençler Kanunu” kapsamına dahil olan gönüllü çalışmalar için bir yıl süre ile 25 yaşına kadar olan gençlere çocuk parası ödenmektedir. “Gençlik Aksiyonda” programı, federal hizmet ve siyaset bilimi çerçevesinde gönüllü çalışan çocuklarda hak sahibidir (Bundesagentur für Arbeit, 2013: 39).

Çocuk Parası Hakkının İlk Meslek Eğitiminden Sonra Düşmesi: Yükseköğretimde mesleki eğitimini tamamlayan çocuk eğer “zararsız” olarak adlandırılan bir işte çalışmaya başlarsa çocuk parası hakkı saklı kalmaktadır.

Engeli Olan Çocuklar (Gençler): Çocuk fiziksel, zihinsel ve ruhsal bir engellilik nedeni ile kendisine bakamayacak durumda ise 18 yaşını doldurmuş olsalar bile çocuk parası ödenmektedir. Burada en önemli durum ise çocuğun engellilik halinin 25 yaşından önce ortaya çıkmasıdır. Engellilik oranının tespiti uzmanlar tarafından yapılan kontroller ile tespit edilmektedir ve bu tespit yıllık yapılan kontroller ile rapor olarak düzenlenmektedir (Bundesagentur für Arbeit, 2013: 40).

Evlenmiş veya Hayat Arkadaşıyla Yaşayan Çocuklar (Gençler): Evlenmiş reşit bir çocuk, çocuk parası ilişkin yasal çerçeve dışında kaldığı için bu haktan yararlanamamaktadır. Çocuk parası ödemesini evlenen çocuğun eşinin ya da kendisinin geliri asgari düzeyin altında kalması durumunda alabilmektedir (Bundesagentur für Arbeit, 2013: 38).

Yürürlükte olan mevcut hükümler doğrultusunda ödenen çocuk parası çocuk sayısına göre değişiklik göstermekle beraber Ocak 2010 itibarıyla bu miktarlar, ilk iki evlat için kişi başı 193 Euro, 3. çocuk 196 Euro ve takip eden her çocuk için 221 Euro şeklinde ödenmektedir. Türkiye ile Almanya arasındaki sosyal güvenlik sözleşmesi kapsamında Türkiye’de yaşayan çocuklar için çocuk parası yardımı yapılmaktadır. Bu kapsamda ödenen çocuk parasına değinilecek olunursa; 1. çocuk için 5,11 Euro, 2. çocuk için 12,78

Euro, 3. ve 4. çocuk 30,68 Euro ve 5. ve takip eden her çocuk için 35,79 Euro şeklindedir. Çocukların sıralamasında doğum tarihleri esas alınmaktadır. Eğer çiftlerin daha önceki evliliklerinden çocukları var ise bu durumda çocuk ilkesi doğrultusunda belirlenecek olan sıralama esas alınmaktadır (Familienkasse, 2012:2).

Boşanmış veya ayrı yaşayan ebeveynler de çocuk kimin yanında ikamet ediyor ve tüm bakım sorumluluklarını hangi ebeveyn üstleniyorsa o ebeveyne ödeme yapılmaktadır. Eğer çocuk ebeveynlerinin hiçbiri ile yaşamıyorsa bu durumda çocuğa en fazla maddi destek sağlayan ebeveyn hak sahibi olarak belirlenmektedir. Eğer ebeveynlerden hiçbiri çocuğa maddi destekte bulunmuyor veya eşit olarak yardımda bulunuyorsa, ebeveynlerin kendi aralarında verecekleri karar ile ödeme yapılacak kişi belirlenmektedir. Taraflar arasında anlaşmanın sağlanamadığı durumlarda ise sulh hukuk mahkemesi ödemenin kime yapılacağına karar vermektedir (Familienkasse, 2013: 22).

3.2. Çocuk Zammı

Çocuklarını yetiştiren düşük gelirlili aileler; evlatları 25 yaş altı ise, evli değilse ve aynı evi paylaşıyorlarsa, anne babalarının gelirleri kendi asgari geçimini olarak sağlasa da çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamıyorsa, sosyal yardım ya da işsizlik parası alma hakkı bulunmuyorsa çocuk zammı talep edebilirler (Familienkasse, 2014:3-4).

Çocuk zammı yardımı, anne-babanın gelirin ve varlıklarına göre belirlenmekte olup aylık kişi başı maksimum 140 Euro'dur. Bu miktar birden fazla çocuğun olması durumunda belirlenerek topluca ödenmektedir. Çocuk zammı işsizlik parası veya sosyal yardım alan ailelere ödenmemektedir (Familienkasse, 2014:3).

3.3. Ebeveyn Parası

1986'da "Yetiştirme Parası" olarak oluşturulan ve "Federal Yetiştirme Parası Kanunu" olarak yürürlükte bulunan kanun, 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe giren "Federal Ebeveyn Parası ve Ebeveyn Süresi Kanunu" olarak değişmiştir. (Hürten, 2007:3-5).

Almanya’da doğum sonrası evlatlarına bakan ve haftalık 30 saatten çok mesai yapmayan, evlatlarıyla aynı evi paylaşanlar, Almanya’da ikamet edenler ya da daimî ikameti bulunanlar başvurabilmektedir (BMFSFJ, 2013a:7).

Bakımı üstlenilen üvey çocuklar içinde aynı şartları taşıyan aileler ebeveyn parasından yararlanabilmektedir. Çocuğun hane halkına dahil olmasını takiben 14 aya kadar ebeveyn parası alınmaktadır (BMFSFJ, 2013a:7-8).

Yaşanabilecek ağır sağlık problemleri, engellilik ve vefat durumlarında çocuğun üçüncü derecede ki akrabaları ebeveynlik şartlarını sağlamaları halinde ebeveyn parası kendilerine ödenmektedir. Fakat koruyucu olan ailelere ebeveynlik parası ödenmeyip gençlik idaresi bu ailelere aylık olarak farklı bir yardım yapmaktadır (BMFSFJ, 2013a:8).

Ebeveyn parasının ödenmesi çeşitli kriterlere göre belirlenmektedir. Öncelikle çalışan, işsiz ve kendi işini icra eden kişiler bu yardımdan yararlanabilmektedir. Fakat başvuruda bulunan kişi veya aile çalışan ise ve haftada 30 saatten fazla tam zamanlı çalışıyorsa ebeveynlik parası alamamaktadır. Ayrıca başvuruda bulunan ailenin çocuğu doğmadan önceki yılda 500.000 Euro gelir elde ettiyse bu haktan yararlanamamaktadır. Bu kriter çocuğunu tek başına yetiştiren ebeveynler içinse 250.000 Euro’dur (BMFSFJ, 2013a:8-9).

AB hukuku doğrultusunda AB ve AET’e üye ülkeler ve İsviçre vatandaşları, Almanya’da çalışıp oturuyorsa ebeveyn parası hakkından faydalanabilmektedir. Almanya’da yaşayan diğer yabancı vatandaşlar içinse ikametinin türüne ve iş piyasasında ki durumlarının incelenmesi neticesinde uygun bulunmaları halinde bu haktan yararlanabilmektedir. Süresiz oturma hakkı bulunan yabancılar ebeveynlik parası alabilirken geçici ikamete sahip yabancılar ise çalışma izni bulunması durumunda bu haktan yararlanabilirler. Meslek eğitimi, üniversite eğitimi veya geçici bir amaç için Almanya’da bulunan yabancılar ile mültecilere bu ödeme yapılmamaktadır (BMFSFJ, 2013a:9-10).

Ebeveyn Parasının Miktarı: “Ebeveyn parasının asgari 300 Euro ve azami 1800 Euro’dur. Doğum sonrası kesilen ve doğum öncesi aylığın 1240 Euro ve üzerindeki miktarların %65’i, 1220 Euro’nun %66’sı, 1000 Euro ile

1200 Euro arasındaki aylıkların %67'si ebeveyn parası kapsamındadır. Çalışmayanlara verilen para minimum 300 Euro'dur. 1000 Euro'nun altı geliri olanların ebeveyn parasının hesaplanması ayrıca ek bir oranla desteklenir. Böylece %67'lik oran aşamalarla %100'e ulaşmaktadır. Örneğin doğumdan önce 700 Euro aylığı olan birisinin hesaplama ile belirlenen ek oranı aylığının %82'sine tekâmül ederek 574 Euro olmaktadır" (BMFSFJ, 2013a:12-13).

Ebeveyn parası 12 ay ödenir. Anne ve baba ebeveyn iznini paylaşırsa, maksimum 14 ay temel ödeme alabilirler. Anne ve baba her ikisi dört ay süresince haftalık 25-30 saat arası çalışıyorlarsa kişi başı ek olarak dört ay daha Ebeveyn Parası Plus' tan faydalanabilirler. Yalnız çocuk büyüten anne-babalar ise 14 ayın tümünde temel ebeveynlik parası ile dört ay boyunca yarı zamanlı haftada 25 ila 30 saat arasında çalışıyorsa Partner Bonus' u alma hakkına sahiptirler. Zorunlu sağlık sigortası tarafından ödenen analık parasına ek olarak ebeveynlik parası ödenmemektedir. Baba, annenin analık parası yardımı aldığı aylar boyunca ebeveyn parası yardımı alabilmektedir (BMFSFJ, 2013a:15-18).

3.4. Bakım Parası

Bakım parası çocuğun doğumundan bir yıl sonra ailelere ödenen yardımdır. Bu yardım yasal çerçevede sadece küçük çocukların günlük bakım ihtiyacının karşılanması için yapılmaktadır ve bu doğrultuda çocuğunu resmi bakım evine göndermeyen, kendisi yetiştiren ve büyüten ebeveynlere ödenmektedir. Bakım parasını, özel çocuk bakım yerleri ile işverenin sağladığı devletin ödenek vermediği bakım evlerine yönlendirilen çocuklar da alabilirler (BMFSFJ, 2013b:2,4-5).

Ebeveynlerin çalışma koşullarına bakılmaksızın iş hayatlarında sıkıntı yaşamamaları ve destek elde edebilmeleri için bakım parası ödenmektedir. Bakım parası için değerlendirme kriterleri ebeveynlerin Almanya'da ikamet etmesi veya daimî ikamete sahip olması ve çocuğu ile aynı evi paylaşması olarak sıralanabilir. Ayrıca eğitimi devam eden ebeveynler de bu haktan yararlanabilmektedir. Fakat ebeveynlik parası değerlendirmesinde ki gibi evli çiftler ve tek başına çocuğunu yetiştiren ebeveynler için çocuğun doğumdan önce elde edilmiş gelir miktarı kıstası bakım parası hakkı içinde geçerli sayılmaktadır. Eğer evli çiftlerin yıllık geliri 500.000 Euro üzeri, çocuğunu

tek başına yetiştiren ebeveynin ise 250.000 Euro'nun üzerinde olması durumunda bu haktan yararlanamamaktadırlar (BMFSFJ, 2013b:3).

AB ve AET üyesi ülkeler ile İsviçre vatandaşları, Almanya'da çalışıyorlar ve ikamet ediyorlarsa bakım parası alabilmektedir. Diğer yabancı vatandaşlar ikametinin türüne göre bu haktan faydalanabilmektedirler (BMFSFJ, 2013b:3).

Ebeveynlik parasının ödenmesinin bittiği çocuğun 14. ayının bitişinden 36. ayna kadar olan süreçte bakım parası ödenmektedir. Bu ödemeler aynı anda sağlanmamakla beraber hiçbir boşluk olmadan sırasıyla faydalanabilecek haklardır (BMFSFJ, 2013b:5).

2013 yılının ağustos ayında 100 Euro olarak ödenmeye başlanılan bakım parası, 2014 yılı itibari ile aylık 150 Euro olarak gerçekleşmiştir. Bu yardım vergilendirmeye tabii tutulmamanın yanı sıra ikinci basamak işsizlik parası, çocuk zammı ve sosyal yardım hesaplamalarında gelir olarak dahil edilmektedir. 2014 yılı itibari ile bakım parası 150 Euro olarak ödenmektedir. Ebeveynlik parası hakkında 12 ay süre ile yararlanılmış ise bakım parası çocuğun 15. ayından önce başlatılabilmek ile bu haktan yararlanma süresi yine 22 ay ile sınırlıdır (BMFSFJ, 2013b:6).

3.5. Geçim Avansı

“Nafaka Avansı Yasası” doğrultusunda çocuğunu yalnız yetiştiren ebeveyn düzenli olarak nafaka ödemesini alamadığı durumlarda ebeveynin asgari geçimini sağlaması adına kendisine kamu kaynaklarından özel bir yardım olan geçim avansı ödenmektedir. Yabancı çocuklara hangi şartlar ile geçim avansı ödemesi yapılabileceği aynı yasanın ikinci fıkrasında şu şekilde belirtilmiştir; çocuğa bakan ebeveynin sahip olduğu ikamet türü, yaptığı ve çalıştığı işin sürdürülebilirlik durumu değerlendirilerek geçim avansı ödemesi yapılabilmektedir. (BMFSFJ, 2010:6).

Mağduriyet veya zaruri nedenler ile oturma izni verilen ebeveynin çocuğunu kendisinin bakıyor olması ile üç yıllık ikametinin bulunması ön koşullarıyla, çalışıyorsa, birinci basamak işsizlik parası alıyorsa, ebeveyn süresi içerisinde bulunuyorsa geçim avansı alabilmektedir.

Çocuğunu tek başına yetiştiren ebeveyn babalığın veya eşin oturduğu yerin tespitinde yardımcı olmadığı ya da eşi hakkında bilgi vermediği hallerde, geçim avansı kaybedilir. Bu olay, çocuğu yalnız yetiştiren anne veya babanın evlenmesi ya da anne ile babanın birlikte yaşamaları durumunda da geçerlidir (BMFSFJ, 2010:7).

Geçim avansının miktarı: Çocuk 12'sine gelene dek ve maksimum 72 ay ödenmektedir. Yasal asgari geçim avansı miktarı çocuğun yaşına göre belirlenmekte olup 1 Ocak 2010 tarihi itibarıyla; 6 yaşına dek 133 Euro, 6 yaş ve sonrası 12 yaşına dek 180 Euro şeklinde ödenmektedir.

Ödenen geçim avansları diğer ebeveyn tarafından ödenen nafaka miktarı veya ebeveynin vefat etmesinden sonra bağlanan yetim aylığı doğrultusunda kesilmektedir (BMFSFJ, 2010:7-8).

SONUÇ

Almanya çocuk parası, çocuk zammı, ebeveyn parası, bakım parası, geçim avansı gibi aile yardımları çalışmaları ve uygulamalarıyla Avrupa'da ilk adımları atarak diğer ülkeler öncülük etmiştir. Bu ödemelerin sosyal güvenlik normları kapsamında olması ve ayrıca peşin olarak ödenen vergilerle gerçekleşmesi, aile yardımlarının uygulanabilirliğini ve sürekliliğini sağlamıştır. Bu yardımlar -Almanya'nın sosyal devlet ilkesine uygun olarak- özellikle aileye ve çocuklara ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Çocuk parasını Almanya'da yaşayan, daimî ikameti olan, başka ülke de yaşayıp Almanya'da gelir vergisi ödeyen, oturma izniyle ikamet eden yabancılar, serbest dolaşım hakkından yararlanan ülkeler, oturma iznine bakılmaksızın İsviçre vatandaşları gibi grupların alabilmesi, Almanya'da uygulanan aile yardımlarının genele hitap eden bir uygulama olduğunun göstergesidir. Hatta Türkiye ile Almanya arasında yapılan sosyal güvenlik anlaşması kapsamında Almanya'da işsizlik sigortasına tabi işte çalışan kişilere çocuk parası ödenmektedir. Ayrıca yine bu anlaşma kapsamında gelire bağlı aile parası, işsizlik parası, hastalık ve analık parası gibi yardımlardan faydalanabilmektedirler. Meslek eğitim bulamayan çocuklar (gençler), işsiz çocuklar (gençler), mesleki eğitime devam edenler, gönüllü olarak sosyal veya çevre çalışmaları yapan çocuklar (gençler), engeli olan çocuklar (gençler) 18 yaşından sonra da çocuk parasından

faydalanabilmektedir. Evlenmiş reşit bir çocuk, çocuk parası ilişkin yasal çerçeve dışında kaldığı için bu haktan yararlanamamaktadır. Ancak evlenmiş olan çocuğun veya eşinin geliri asgari düzeyin altında kalması durumunda çocuk parası ödemesi alabilmektedir.

Çocuk zammını, çocuklarını yetiştiren düşük gelirli aileler evlatlarının geçimini sağlayamıyorsa, işsizlik parası veya sosyal yardım alma hakkı bulunmuyorsa talep edebilirler. Bu yardım ebeveynin gelirine ve varlıklarına göre değişkenlik göstermekle birlikte azami 140 Euro'dur.

Ebeveyn parasına, Almanya'da doğum sonrası evlatlarına bakan ve haftalık 30 saatten çok mesai yapmayan, evlatlarıyla aynı evi paylaşanlar, Almanya'da ikamet edenler ya da daimî ikameti bulunanlar başvurabilmektedir. Bakımı üstlenilen üvey çocuklar içinde aynı şartları taşıyan aileler ebeveyn parasından yararlanabilmektedir. Çocuğun hane halkına dahil olmasını takiben 14 aya kadar ebeveyn parası alınmaktadır.

Bakım parası çocuğun doğumundan bir yıl sonra küçük çocukların günlük bakım ihtiyacının karşılanması için çocuğunu resmi bakım evine göndermeyen, kendisi yetiştiren ve büyüten ebeveynlere iş hayatlarında sıkıntı yaşamamaları ve destek elde edebilmeleri için ödenen yardımdır. Ebeveynlerin Almanya'da ikamet etmesi veya daimî ikamete sahip olması ve çocuğu ile aynı evi paylaşması koşuluyla çocuğun 14. ayının bitişinden 36. ayına kadar olan süreçte bakım parası ödenmektedir.

Geçim avansı Almanya'da "Nafaka Avansı Yasası" doğrultusunda çocuğunu yalnız yetiştiren ebeveyn düzenli olarak nafaka ödemesini alamadığı durumlarda ebeveynin asgari geçimini sağlaması adına kendisine kamu kaynaklarından özel bir yardım olan ödenmektedir. Bu uygulamayla da mağdur edilen gruplara pozitif ayrımcılık yapılmaktadır.

Tüm bu uygulamalar temel sosyal güvenlik normları çerçevesinde değerlendirildiğinde Almanya'da aile yardımlarının etkin ve verimli bir şekilde uygulandığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK N. (2014). Almanya, Avusturya ve İsviçre'de Aile Yardımları ve Çocuk Parası, Uzmanlık Tezi, Ankara.

ALTINTAŞ C. (2014). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Uluslararası Sosyal Güvenlik Teşkilatı (ISSA) Tarafından Yayınlanan Uluslararası Belgelerde Sosyal Güvenliğin Kapsamı ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, Sosyal Güvence Dergisi, Sayı:7: 35-57.

AYDOS H. (2014). Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Gelişimi ve Bazı Ülke Uygulamalarının Karşılaştırmalı Analizi, Uzmanlık Tezi, Ankara.

BOSCO, A. ve MARTİN H. (1996) Avrupa'da Sosyal Koruma: Değişim ve Sorunlar, ETUC-ETUI Konferansı, Brüksel.

BMFSFJ, (2010). Der Unterhaltsvorschuss – Eine Hilfe für Alleinerziehende, Bundesministerium für Familie Senioren Frauen und Jugend, DruckVogt GmbH, 7. Auflage, Berlin.

ÇOBAN, A. İ. ve CENGİZ Ö. (2009) Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler, Aile ve Toplum, Temmuz-Ağustos, 31-42

ÇOĞURCU A. (2012). Türkiye'de Uygulanan Şartlı Nakit Transferi Programının Fayda Sahipleri Üzerindeki Etkisinin Nitel ve Nicel Olarak Ölçülmesi Projesi Final Raporu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

HÜRTEEN, M. (2007), Vom Erziehungsgeld zum Elterngeld – frauenpolitischer Fortschritt oder Umverteilung von Unten nach Oben, Abschlussarbeit VINGS.

ILO. (2010). World Social Security Report 2010/11. Cenevre. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/publ/documents/publication/wcms_146566.pdf, Erişim tarihi: 18.02.2019.

KAYAM S. (2014). Şartlı Eğitim Yardımlarının Etkisi ve Etkinliği: Bölgesel bir yaklaşım, 14. Ulusal Bölge Bilimi ve Planlama Kongresi, İstanbul.

KURTULMUŞ, S. (1998) Teorik Esasları ve Tatbikatları Bakımından Aile Ödenekleri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim Serisi: 102, Ankara.

LEE, R. D. (2007) Demographic Change, Welfare, and Intergenerational Transfers: A Global Overview,' Ages, Generations and the Social Contract The Demographic Challenges Facing the Welfare State, Springer, Netherlands.

SEYYAR, A. ve S. OĞLAK (2006), Almanya ve Japonya'da Bakım Sigortası Uygulamaları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt 55, Sayı 1, Kitap No 4890, 736-757.

STECK, P. (2009) Addressing changes in family structures: Adapting family policies to global changes in family life, Piriopolis, Technical Seminar Report on Family Policies, Uruguay.

PRUD'HOMME, N. (2004) Children in new family structures: Changes in family structures in the world and adaptation of family policies, Beijing

ŞENTÜRK F. (2015). Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Model Önerisi. Sosyal Güvence Dergisi, 5(9): 102-130.

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK) (2018) Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, Haber Bülteni, Sayı: 126, Nisan, 13-17.

ZENGİN, E. (2012) Türkiye'de Sosyal Yardım Uygulamaları, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:19, Sayı:2

T.C. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Mevzuat Bilgi Sistemi, e.mevzuat, www.mevzuat.gov.tr

BUNDESAGENTUR für Arbeit (2013), Was? Wie viel? Wer? Finanzielle Hilfen auf einen Blick, CPI – Clausen & Bosse, Leck. Familienkasse, 2012, Merkblatt über Kindergeld für türkische Staatsangehörige.

https://con.arbeitsagentur.de/prod/apok/ct/dam/download/documents/KG52-t-MerkblattKindergeld_ba014339.pdf, Erişim Tarihi: 20.03.2019.

Familienkasse, (2013), Merkblatt Kindergeld, Bundeszentralamt für Steuern. https://con.arbeitsagentur.de/prod/apok/ct/dam/download/documents/KG2-MerkblattKindergeld_ba015394.pdf

Familienkasse, (2014), Merkblatt Kinderzuschlag. <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/publikationen/merkblatt-kinderzuschlag/73908>, Erişim Tarihi: 25.03.2019.

ILO 102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi. https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377270/lang--tr/index.htm, Erişim Tarihi: 01.03.2019